
Marija Bijelić

Žargonizmi i okazionalizmi u tekstovima Vudu Popaja

Ovaj rad opisuje leksiku tekstova Vudu Popaja. Žargonizmi i okazionalizmi su analizirani prema značenju, strukturi i poreklu. Na kraju rada su dati registri u kojima su objasnjenja odrednica data kroz kontekst.

Uvod

Prema definiciji I. Ivasa žargon je “podoblik” jezika kojim govori neka skupina koju na okupu drže zajednički interesi (1988: 118). Pjer Giro i Oto Jespersen izdvajaju argo, sleng, lingo, šatrovački kao posebne vrste žargona, međutim, između ovih kategorija granice nisu oštro povučene. Kriterijum za podelu žargona bi mogao biti postojanje određenih subkultura, odnosno zajednica ljudi čiji žargon karakteriše sopstvena leksička, morfološka i sintaksička struktura. Tako bismo mogli izdvojiti žargone narkomana, zatim kriminalaca, zatvorenika, ali i srednjoškolaca, studenata i radnika. U današnje vreme ove grupe dolaze u kontakt, prepliću se, pa se tako razmenjuju informacije i reči prenose do drugih govornika i u tom procesu menjaju oblik i značenje.

Te subkulture karakterišu brze promene žargona, pre svega njegove leksike. Tako se javljaju nove, za nepripadnike te grupe još nepoznate reči koje stvaraju pojedinci u okviru određene subkulture, a koje kasnije bivaju opšteprihvate.

Okazionalizmi su nove tvorevine koje imaju stilsku funkciju u jeziku. Njihovo značenje se otkriva kroz kontekst u kome su date (nekada i sam autor daje njihova objašnjenja).

Ovaj rad će pokušati da prikaže leksiku pojedinca, “korisnika” žargona, odnosno “žargonozborca” (Ivas 1988: 121) koji se uz postojeće žargonizme služi i okazionalizmima, rečima koje sam stvara. Biće analizirana leksika jednog autora, predstavnika mlade generacije beogradskih muzičara i tekstopisaca, Vudu Popaja. Autor stvara mnogo novih reči i u ovom radu

*Marija Bijelić (1981),
Novi Beograd, Đ.
Vasilija Vaka 7,
učenica 3. razreda
Filološke gimnazije u
Beogradu*

biće analiziran princip stvaranja okazionalizama i funkcionisanja žargonizama.

Građa je ekscerpirana iz tekstova pesama Vudu Popaja sa albuma *Vudu epopeje*. Sva objašnjenja odrednica su data iz konteksta u kojima se one nalaze. Značenje svih odrednica je provereno u *Rečniku srpskohrvatskoga književnog jezika* (Maticе srpske) i na osnovu dobijenih podataka je urađena semantička analiza. Kao dodatak analizi žargonizama i okazionalizama priložen je registar koji predstavlja prikupljenu građu i koji je podeljen na dva dela; u jednom su svrstani žargonizmi, a u drugom okazionalizmi.

Analiza žargonizama

Sakupljeno je 57 žargonizama, od čega se jednočlane odrednice javljaju 50 puta. Prema vrsti reči podeljeni su na imenice (31), glagole (16), i prideve (3). Registar sadrži i 7 višočlanih odrednica, odnosno fraza koje se koriste samo u tom kontekstu. Te fraze su najčešće (3 puta) građene po modelu *pridev + imenica* (čarobni prah, bela roba, beli rob), a po jednom kao: *imenica + predlog + imenica* (rampa na grani) gde predložko-podežna konstrukcija ima atributki karakter, *predlog + imenica*, (do daske), *glagol + predlog + imenica* (izlaziti na crtu) gde je ova konstrukcija priloškog karaktera i *glagol + imenica* (terati kera).

Većina jednočlanih odrednica može biti podeljena u nekoliko sledećih semantičkih grupa:

1) afektiranje među ljudima (13 odrednica): baronija, bedak, bedačiti se, blam, blejati, muvati, napumpati, savatati, trpati se, farbati, frka, furati, happy;

2) imenice koje označavaju ljude sa određenim osobinama (12 odrednica): amer, ganci, drogirant, ljakse, ortak, peder, riba, faca, folirant, cava, car, džukac;

3) narkomanski žargon (12): belo, vutra, diler, dipovati, dop, duvati, navući se, naduvan, overiti se, trava, trip, džoint;

4) hrana i piće (3): klopa, cirkati, hasati;

5) novac (3): žicati, žickati, sića;

6) izgled (3): romboidi, martinke, look;

7) oružje: gan, prangija.

Jedine odrednice koje se ne mogu klasifikovati ni u jednu od ovih kategorija su: bajs i grana.

Među žargonizmima postoje adaptirane reči stranog porekla, ali i one koje su skoro ušle u srpski jezik. Sve te novije reči su anglicizmi, ima ih 13 i prema grafijskom kriterijumu se mogu podeliti na:

1) reči pisane u originalnom obliku (3): cool, look, happy;

2) pozajmljenice, reči koje su prošle kroz fonetsku i morfološku adaptaciju (9): bajs, bedak, bedačiti se, gan, diler, dop, martinke, trip, džoint

U korpusu se javljaju i primeri šatrovačkog govora. To je pojava koja se mnogo češće sreće u govornoj nego u pisanoj formi. Najčešći princip stvaranja je metateza, tj. menjanje reda slogova unutar same reči. Svi izrazi koji se javljaju u ovom korpusu su stvoreni na isti način: od reči standardnog jezika nova nastaje prebacivanjem prvog sloga na kraj (*ljakse*, *ganci*). Kod imenice *vutra* do nastajanja nije došlo, kao što je uobičajeno, od nominativa, nego od akuzativa jednine (*travu* > *vutra*).

Mnoge reči ovde svrstane kao žargonizmi se upotrebljavaju i u standardnom jeziku, ali su u žargon ušle semantičkom derivacijom, tj. proširivanjem njihovog prvobitnog značenja. Oblik im je, ili ostao potpuno nepromenjen, ili mu je, kao kod glagola, dodata povratna zamenica *se*. Za svaku odrednicu je provereno značenje koje daje RMS i javilo se 20 primera sa promenom značenja: baronija, bedak, blejati, žicati, muvati, navući se, napumpati, overiti se, ortak, prangija, riba, romboidi, trava, trpati se, farbati, faca, frka, furati, car, džukac.

Analiza okazionalizama

Prema definiciji koju daju Otašević i Sikimić okazionalizmi su individualne leksičke tvorevine koje se od uzualne leksike razlikuju nizom specifičnih obeležja. Javljaju se okazionalno, vezani su za kontekst koji otkriva njihovo značenje, imaju nominativno-ekspresivnu funkciju, stilski su obeleženi, od uzualne leksike razlikuju se drugačijim odnosom prema vremenu i tvorbenim specifičnostima (1992: 67).

Najveći broj odrednica je jednočlan (42). 26 puta se javljaju imenice, 3 puta pridevi, a 13 puta glagoli.

Prema načinu tvorbe mogu se podeliti na (Otašević, Sikimić 1992):

1. Okazionalizmi građeni u skladu sa tvorbenim sistemom (4 odrednice): *užina* = už(e) + ina (Užina je veliko uže za gušenje), *ubica* = Ub + ica (Ubica je Uba stanovnica)
2. Okazionalizmi građeni narušavanjem zakona tvorbenog sistema (1): *ličinka* = ličiti + ka
3. Okazionalizmi građeni po principu konkretne reči (1): *hipoteka* = hipo + teka
4. Okazionalizmi građeni kontaminacijom (spajanjem osnova dveju reči) (24): *tekstil* = tekst + stil, *sintaksa* = sin + taksa, *ćor-sokak* = ćoravi + sok + ak. Autor sem tvorbenih elemenata iz srpskog jezika koristi i elemente iz engleskog i latinskog jezika u kombinaciji sa elementima srpskog (jata + gan = *jatagan* /od *gun* -

pištolj/; eks + PLO + dirati = *eksplozirati* /od *ex* – bivši/), a i onomatopeje (*zum* + *bul* = *zumbul*)

5. Sazvučni okazionalizmi (nastali menjanjem, dodavanjem, izostavljanjem ili anagramiranjem fonema, s ciljem da se uspostavi veza sa sazvučnom morfemom) (3): *pepsimizam* – pe(p)simizam, *nasamaran* – nasamaren, *stondiloza* – spondiloza.
6. Okazionalizmi građeni semantičkom derivacijom (pridodavanje drugog značenja već postojećoj reči) (8): *saga*, *šišarka*, *umak*, *ganci*, *lenji-nizam*.

Tri okazionalizma su nastala kombinovanjem dve od gore navedenih tvorbi: *tiranin* [1+6] = TIR (oznaka na kamionima) + anin (sufiks), *celuloid* [4+1] = cele lule + oid (sufiks), *horizont* [4+5] = hor + (kala)d/lzont,. Okazionalizam *hipoteka* [3+6] uz građenje po principu konkretne reči ova reč je izgrađena i semantičkom derivacijom (*hipoteka* – zalog za dobiveni zajam koji se upisuje u zemljišne knjige; RMS 1967-76)

Zaključak

Žargon je substandardni deo leksike sa najdinamičnijim izmenama koje su prouzrokovane potrebom za stvaranjem novih reči. Pojedinaac stvara reči i koristi ih, a zatim te novonastale reči ulaze u jezik drugih ljudi, njihova upotreba se širi, nekada menjaju oblik ili značenje i postaju sastavni deo žargona. Određena subkultura, odnosno zatvorena grupa ljudi, ali i pojedinac može postati kreator potpuno nove leksike, obogatiti jezik i menjati ga, pa prema tome promene u žargonu (i jeziku) ne smeju biti prikazivane kao fenomen, nego kao neprekidan proces u jednom jeziku.

Cilj ovog rada nije bio da se zabeleži žargon jednog vremena, prostora i društva, nego da se pokaže kako pojedinac učestvuje u stvaranju žargona praveći nove reči i pronalazeći druga značenja već postojećima. Semantičkom i strukturnom analizom žargonizama i okazionalizama to je i dokazano.

Registar

Žargonizmi

- amer**, Amerikanac – Uspeh je ameru Vijetnam, a pametnjaković je umak (Kalambur)
- arčiti**, trošiti, uništavati – Farmerice arčiš, ne nosiš ih cele (Nije ti fazon)
- bajs**, bicikl – Kao mister No i njegov pajper: tako i ja volim bajs! (Otmičar (protivu oružja))
- baronija**, laganje – Hvata nas baronija i manija (Dop gun)
- bedak**, neraspoloženje, nevolja – Kao u bedaku smo, kao i njemu je frka kući! (Dop gun)
- bedačiti se**, biti u lošem raspoloženju – Nema veze žene, ostaću dete/ A vi se bedačite sa bilo kojim (Voodooinstallater)
- belo**, kokain – Moje delo kao Opel kola, pravi opelo/ kao diler belo (Voodooinstallater)
- bela roba**, kokain – Bela roba za belog roba (Dop gun)
- beli rob**, narkoman – Bela roba za belog roba (Dop gun)
- blam**, sramota – Ti misliš da je blam ako neko slomi nogu! (Voodooinstallater)
- blejati**, gubiti vreme – Omladina bleji, agencije i klubovi/ Za pare im nude devojke i drugovi!? (Nije ti fazon)
- cava**, devojka – Ti si bila dibidus moja cava! (Karantin)
- car**, zanimljiva osoba – Prilazi tip, kakav je to car! (Otmičar (protivu oružja))
- cirkati**, piti – Seda pored mene i cirka celu-lozu (Običan dan)
- cool**, lep, prijatan – Gledam kroz prozor. Dan je cool! (Običan dan); I bićemo lešnici! Imamo cool look (Rap sodia)
- čarobni prah**, kokain – Iz kola ti nude čarobni prah. (Dop gun)
- diler**, preprodavac narkotika – Kao diler belo (Voodooinstallater)
- dipovati**, ušmrkavati – Bora izgleda kao da je dipovao burmut! (Običan dan)
- do daske**, do kraja – Dao sam gas do daske! (Otmicar (protivu oružja))
- dop**, heroin – Dop gun (Dop gun); Doplatiti znači latiti se dopa (Kalambur)
- drogirant**, narkoman – Kola broj 2! Drogiranti! Vidim kratak leet! (Dop gun)
- duvati**, pušiti kanabis – I duvamo da naduvamo svet oko sebe (Rap sodia)
- džoint**, cigareta od kanabisa – Džontra volta džointa nudi nam (Dop gun)
- džukac**, propalica, loš čovek – Svaki džukac vidi guzu moje curice! (Otmičar (protivu oružja))
- farbati**, zavaravati – Profane farbam ko S. Aralica! (Otmičar (protivu oružja))

face, čovek koji se po nečemu ističe – Buntovniče lažni sto misliš da si face (Voodooinstallater); Njegove omiljene face su Tanan Strong i Džon Dug (Običan dan)

folirant, osoba koja se pravi važna – Mlada buržoazija (bljaaak) foliranti i ološ! (Dop gun)

frka, problematična situacija – Kao u bedaku smo, kao i njemu je frka kući! (Dop gun)

furati, pratiti, biti u toku – Oni furaju modu koja pravi razlike. (Rap sodia)

gan, pištolj, – Droga je krvolok, droga je gan (Dop gun)

ganci, Rom – žitelji Gane su Ganci, rudari, zlatari (Kalambur)

grana, granica – Đani Versaći de Mikelis, ej Đani – rampa na grani! (Otmičar (protivu oružja))

hasati, jesti – Muja hasa mek, a Hasa tvrd (Kalambur)

happy, srećan (engl.) – Bila si happy kad si me varala na kartama! (Karantin)

izlaziti na crtu, odgovarati na izazov – Ja izlazim na crtu provokatoru (Karantin)

look, izgled – I bićemo lešnici! Imamo cool look (Rap sodia)

ljakse, osoba bez manira i stila – Jer ljakse kud udari tu trava ne niče! (Nije ti fazon)

martinke, cipele marke Dr. Martens – Da li je martinke izmislio Leo? (Voodooinstallater)

muвати, udvarati se – Muvaju me drolje, jeftine kraljice noći (Karantin)

navući se, postati zavistan (o drogi) – Ko se navuče, on se preobuče, nema sočiva na očima! (Dop gun)

naduvan, drogiran kanabisom – Jer ti si naduvan ko naduvani balon (Nije ti fazon)

napumpati, obljubiti, načiniti devojkju trudnom – I napumpao si bogatu ribu (Voodooinstallater)

overiti se, uzeti preveliku količinu narkotika – Mala se žešće overila! (Dop gun)

ortak, prijatelj – Ja neću da mi se bivši ortaci vrate. (Voodooinstallater)

peder, homoseksualac – On je peder! (Običan dan)

picajzla, stidna vaš – Bogami, bojim se da nema i picajzle pride! (Običan dan)

pangija, pištolj – Vadi prangiju na sto i naručuje mi bozu (Običan dan)

rampa na grani, bezizlazna situacija – Đani Versaći de Mikelis, ej Đani – rampa na grani (Otmičar (protivu oružja))

riba, devojkja – I napumpao si bogatu ribu (Voodooinstallater)

romboidi, čarape sa romboidnim dezenom – Nosiš romboide i hemoroide! (Nije ti fazon)

savatati, uhvatiti – Će te savatam sa savate boks će te tučem! (Nije ti fazon)

sića, sitnina – U mom kafiću srećem momka Fiću Što po Užicu često žicka siću! (Običan dan)

terati kera, raditi na svoj način, biti tvrdoglav – Ali Vera tera kera, ona sedi pod sedativima (Dop gun)

trava, kanabis – *Moja je slava sveti Sava, a tvoja je slava s-trava* (Dop gun)

trip, stanje prouzrokovano konzumiranjem narkotika; umisao – *Takav trip ja ne mogu da ti stvorim!* (Dop gun)

trpati se, nametati se – *Šta se trpaš gde ti nije mesto!?* (Dop gun)

vutra, kanabis – *Tvoje korake nosi vutra!* (Voodooinstaller); *Od vutre smo dobili stondilozu!* (Rap sodia)

žicati, prositi, moliti za sitan novac – *Fića preteruje u piću, pa žica siću po kafiću* (Običan dan)

žickati, prositi, moliti za sitan novac – *U mom kafiću srećem momka Fiću! Što po Užicu često žicka siću!* (Običan dan)

Okazionalizmi

U zagradama su navedeni brojevi koji označavaju tvorbene modele koji su korišćeni.

barikada, A barikada je kada u bari! (Kalambur) [4]

celibat, Celibat je cela macola čika Pere ždere! (Kalambur) [4]

celuloid, Celuloid je vanzemaljac što guta cele lule (Karantin) [4+1]

ćor-sokak, Ćor-sokak, mesto na kome slepi piju sok (Kalambur) [4]

decembar, Decembar je kafić za decu. (Kalambur) [4]

dočarati, Dočarati znači doskočiti proroku. (Kalambur) [6]

dogadžaj, Lov na doge je događaj (Kalambur) [4]

doplatiti, Doplatiti znači latiti se dopa. (Kalambur) [4]

drjevan, Drjevan – doktor je van, a sestra jok (Kalambur) [4]

eksplodirati, bivšeg člana PLO-a dirati! (Kalambur) [4]

ganci, Žitelji Gane su ganci, rudari, zlatari (Kalambur) [6]

ginekolog, Ginekolog je pokojni ekolog. (Kalambur) [4]

hipoteka, Hipoteka je kuća hip-hop. (Kalambur) [3]

horizont, Horizont je zubna pasta za hor. (Kalambur) [4+5]

jatagan, Jatagan je pištolj za ptice. (Kalambur) [4]

kamilica, Čaj od male kamile je kamilica (Kalambur) [6]

kopilad, A kopilad, to su kopije testere. (Kalambur) [4]

koštica, Koštica je ptica košarkašica. (Kalambur) [4]

krijumčariti, Krijumčariti znači u Umčarima kriti se. (Kalambur) [4]

krstarenje, Krstarenje je sveštentičko starenje (Kalambur) [4Ć]

lenjinizam, Imamo samo lenjinizam. Mi smo lenja pokolenja! (Rap sodia) [5+6]

ličinka, Više ne liči na moju klinku, liči mi/ na uspavanu ličinku! (Dop gun) [2]

luksuzne suze, Luksuzne suze nastaju od luka. (Kalambur) [4]

nadražeje, Stalno se smejem, pa mi fale nadražeje (Običan dan) [4]

nasamaran, Kao Huan Antonio nasamaran/ Upravo te nasamarava špekulant (pazi)! (Dop gun) [5]

pepsimizam, Pepsimizam je bolest od Pepsija (Kalambur) [5]

rukotvorina, Rukotvorina je smrdljiva ruka (Kalambur) [4]

saga, A priča o tepihu je saga (Kalambur) [6]

sandučić, Sandučić je san Jovana Dučića. (Kalambur) [4]

sintaksa, Sintaksa je porez na sina dva (Kalambur) [4]

stondiloza, Od vutre smo dobili stondilozu! (Rap sodia) [5]

svetionik, Svetionik je osvetnik (Kalambur) [1]

šišarka, Frizerku zovemo šišarka (Kalambur) [6]

tekstil, Tekstil je stil u pisanju tekstova (Kalambur) [4]

timariti, Timariti znači brinuti za tim. (Kalambur) [4]

tiranin, Ludog kamiondžiju zovu tiranin! (Kalambur) [6+1]

tračak nade, Tračak nade je mali Nadin trač. (Kalambur) [6]

trgnuti, Trgnuti znači otići na trg. (Kalambur) [1]

ubica, Ubica je Uba stanovnica (Kalambur) [1]

umak, Uspeh je ameru Vijetnam, a pametnjaković je umak (Kalambur) [6]

uzrujan, Uzrujan je mjesec listopad (Kalambur) [4]

užina, Užina je veliko uže za gušenje. (Kalambur) [1]

zavičaj, Zavičaj je čaj za pušenje (Kalambur) [4]

zumbul, Zumbul je brzi bul-terijer (Kalambur) [4]

Literatura

- Andrić, D. 1976. *Dvosmerni rečnik srpskog žargona i žargonu sličnih reči*. Beograd: BIGZ
- Arsenijević, B. 1996. Oglad o žargonu niške omladine. *Petničke sveske*, 40 (Jezičke mene i život reči): 31–4
- Ivas, I. 1988. *Ideologija u govoru*. Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo
- Jespersen, O. 1970. *Čovječanstvo, narod i pojedinac sa lingvističkog stanovišta*. Sarajevo: Zavod za izdavanje udzbenika, 129–41.
- Ljiljak-Vukajlović, S. Rečnik žargonizama učenika Valjevske gimnazije. *Petničke sveske*, 40 (Jezičke mene i život reči): 371–6
- Otašević, Đ. Sikimić, B. Tvorba okazionalizama u srpskohrvatskom jeziku. *Južnoslovenski filolog*, XLVIII, 1992, 67–77
- RMS 1967–76. *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Novi Sad: Matica Srpska

Marija Bijelić

Jargonisms and Occasionalisms in Voodoo Popeye's Lyrics

The study describes lexicon in lyrics of a Belgrade pop singer, Voodoo Popeye. Jargonisms and occasionalisms were analyzed according to their structure, meaning and origin. There are six manners of forming occasionalisms and they can describe all kinds of word building through examples. The registers contain authentic citations and semantic interpretations given by author.

